

Kína és az ASEAN-országok gazdasági kapcsolatai (1.)
Regionális szintű folyamatok

Economic Relations of China and the ASEAN Countries (1)
Dynamics at the Regional Level

GORECZKY PÉTER

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Nagy Sándor Gyula

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Goreczky Péter, 2019

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: Az ASEAN térség jelenleg az egyik legígéretesebb és legváltozatosabb növekedési centruma a világgazdaságnak, ennek megfelelően Kína számára is kiemelt jelentőséggel bír. A partnerség alapjainak lefektetése és a szabadkereskedelmi övezet létrehozása óta látványosan bővült köztük az áruforgalom. Ugyanakkor Kínának a régióval szembeni kereskedelmi többlete a többszörösére növekedett, és az egyensúlytalanság rövid távon várhatóan nem is fog megszűnni. A kínai tőkeberuházások súlya szintén számottevően nőtt a régióban, az ország technológiai vállalatai számára pedig különösen vonzóak az ASEAN régió kínálta piaci lehetőségek. Az ASEAN-nak mint gazdasági térségnek ugyanakkor a hosszú távú növekedést illetően kihívásokkal is szembe kell néznie, ami alkalmat kínál arra is, hogy kiegyensúlyozottabb viszonyt alakítson ki Kínával.

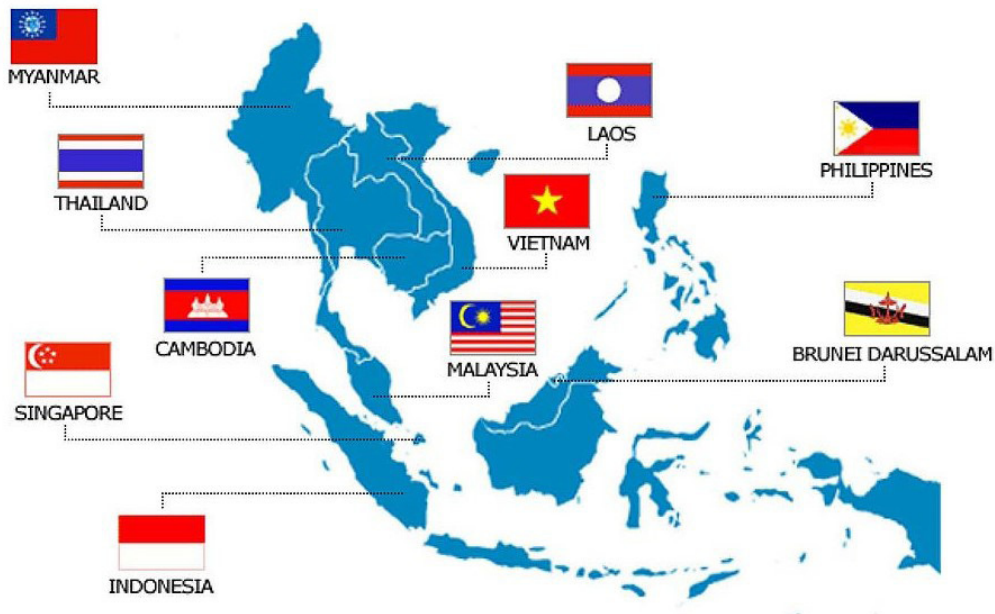
Abstract: *The ASEAN region is one of the most promising and diverse growth engines of the global economy, therefore relations are of high importance for China as well. Since laying down the foundations of partnership and establishing the free trade area, merchandise trade has been increasing considerably. Nevertheless, China's trade surplus has been multiplied ever since and the imbalance is not expected to vanish on the short run. The weight of Chinese foreign direct investments has been also increasing substantially, while market opportunities in the ASEAN region are more than attractive for the country's tech giants. At the same time the ASEAN as an economic region must face challenges in terms of long-term growth, which also offers an opportunity to make steps towards a more balanced relationship with China.*

BEVEZETÉS

Napjainkban lassan közhelyszerű elemzői megállapítássá válik, hogy a világgazdaság növekedésének súlypontja Ázsiába tevődött át. India jelenleg a világ leggyorsabban növekvő nagy gazdasága, Kína pedig – a lassuló bővülés ellenére – továbbra is az ázsiai gazdasági növekedés egyik motorjának számít. A két óriás mellett azonban van egy országcsoport, amelynek teljesítménye kevésbé ismert a közvélemény előtt, a gazdasági potenciálja miatt ugyanakkor egyre jelentősebb szerepet tölt be az ázsiai és a globális gazdasági folyamatokban. A Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (*Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN) 1967. augusztus 8-án jött létre, alapító tagjai a Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr és Thaiföld. Brunei 1984-ben, Vietnam 1995-ben, Laosz és Mianmar 1997-ben, Kambodzsa pedig 1999-ben csatlakozott a tömörüléshez.

1. ábra
Az ASEAN országai

Az ASEAN országokban rejlő gazdasági potenciál, illetve a földrajzi közelség miatt nem meglepő, hogy a térség egyre jelentősebb partnerré válik Kína számára is. Mivel országcsoportról van szó, Kína és az ASEAN közti gazdasági kapcsolatok több szinten vizsgálhatók, ennek megfelelően a témával foglalkozó jelen elemzés is két részből áll. Az első rész Kína és az ASEAN mint régió közti gazdasági kapcsolatok alakulását vizsgálja, elsősorban a kereskedelem és a beruházások vonatkozásában. Az elemzés második része pedig a gazdasági kapcsolatok országok szerinti sajátosságaival, Kína Út és Övezet Kezdeményezésének a hatásaival, illetve az infrastruktúra-fejlesztés kérdéseivel foglalkozik.

AZ ASEAN MINT GAZDASÁGI TÖMÖRÜLÉS

A Kína és a régió közti kapcsolatok vizsgálatakor első lépésként érdemes röviden áttekinteni, hol tart az ASEAN térség gazdasági integrációja. A szövetség akkori tagországai 1992-ben, Szingapúrban írtak alá egy szabadkereskedelmi övezetről szóló egyezményt, s hozták létre vele az [AFTA-t \(ASEAN Free Trade Area\)](#). A megállapodás célja a belső vámok és a nem vámjellegű akadályok leépítése volt, a régió versenyképességének növelése és a külföldi beruházások ösztönzése érdekében. A tagországokból érkező áruk esetében az ASEAN államai 0–5 százalékos vámtarifát alkalmaznak. Az Európai Uniótól eltérően ugyanakkor nem alkotnak vámuniót, vagyis valamennyi tagállam nemzeti hatáskörben dönt a harmadik országból érkező árukra érvényes vámtarifákról.

Az integráció egy magasabb fokára történő lépés érdekében a tagországok a 2007. novemberi csúcstalálkozójukon elfogadták az [ASEAN Gazdasági Közösség](#) (ASEAN Economic Community, AEC) 2015-ös létrehozását célzó menetrendet. Hasonlóan az Európai Unió „négy szabadság” kritériumához, az AEC célja az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a személyek szabad áramlása a térségen belül, vagyis gyakorlatilag egy egységes közös piac létrehozása. Az EU által ihletett mélyebb integráció 2015. december 31-én hivatalosan is életbe lépett, szakértők szerint ugyanakkor [a közös belső piac megvalósulásához még jó pár évre szükség lesz](#), sőt a projekt akár meg is hiúsulhat a régió belüli hatalmas különbségek, illetve a kereskedelmet korlátozó – továbbra is fennmaradt – nem vámjellegű tényezők miatt. [Ugyanígy látják az üzleti körök is](#): egy felmérésben a részt vevő 330 európai cégvezetőnek mindössze 12 százaléka vélte úgy, hogy az ASEAN térség elérte a célját, és egységes piacként, illetve gyártási központként működik.

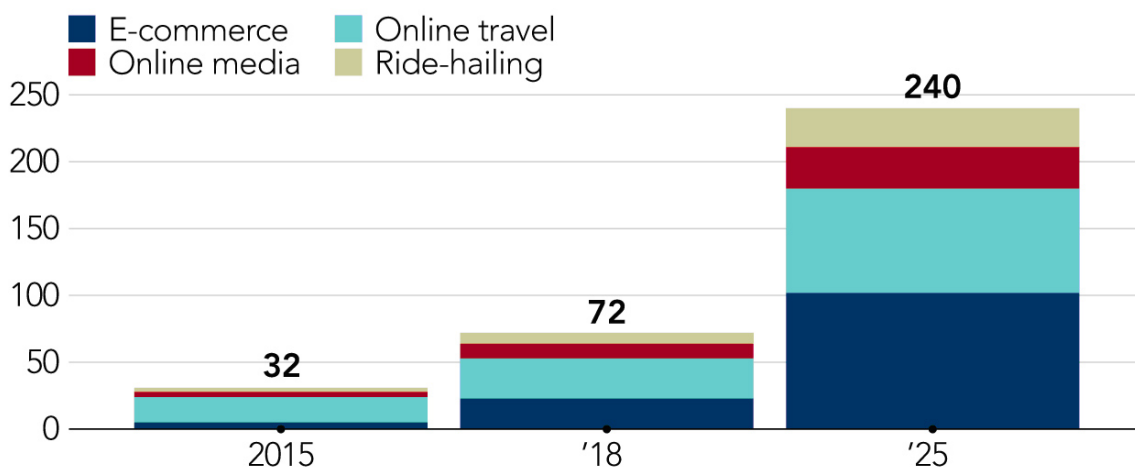
Az integráció fokától és hatékonyságától függetlenül a térségben rejlő gazdasági potenciált ugyanakkor senki sem vitatja. 2013 és 2017 között a régió átlagban közel 5 százalékos éves GDP-növekedést ért el, ami felülmúlja a világgazdaság bővülési ütemét. A térség egyik ütőkártyája kétségkívül a munkaerő-utánpótlás. Becslések szerint az ASEAN-országok munkaerő-állománya 100 millió fővel bővült az elmúlt húsz évben, és a munkaképes korúak száma további 59 millióval fog nőni 2030-ig, ezzel a régió a világ harmadik legnagyobb munkaerőbázisa lesz (Kína és India után). Emellett a térségben nő a világon a leggyorsabban az internetet használók száma: 2020-ra akár 480 millióan is lehetnek. Mivel azonban az általuk online elköltött pénz mennyisége egyelőre viszonylag csekély, hatalmas potenciál rejlik a térségben az elektronikus kereskedelemmel foglalkozó vállalatok szempontjából is.

[2. ábra](#)

Délkelet-Ázsia internetes gazdaságának mérete

Southeast Asia's internet economy market size

(gross merchandise value, in billions of dollars)

MÉRFOLDKÖVEK KÍNA ÉS AZ ASEAN-ORSZÁGOK GAZDASÁGI KAPCSOLATAIBAN

A földrajzi közelség, valamint az imént említett jellemzők, illetve a térség által kínált gazdasági lehetőségek értelemszerűen Kína figyelmét is a régióra irányították. A kétoldalú kereskedelem volumene az 1990-es évektől kezdve növekedni kezdett, a bővülő gazdasági kapcsolatokat pedig tovább erősítette az ASEAN–Kína Szabadkereskedelmi Övezet (*ASEAN–China Free Trade Area, ACFTA*) létrehozása, melynek keretében 2004-ben kötötték meg az áruk kereskedelmére vonatkozó megállapodást. Az egyezmény értelmében Kína és a hat „régí” ASEAN-tagország vállalta, hogy 2010-ig a termékek 90 százalékára vonatkozóan leépíti a védővámokat. Kambodzsa, Laosz, Mianmar és Vietnam esetében 2015-ös céldátumban állapodtak meg. A szolgáltatások kereskedelmét szabályozó megállapodást 2007-ben kötötték meg az érintett országok. Az ACFTA 2010-től tekinthető működőnek, ám Kína számos mezőgazdasági termék esetében már azt megelőzően is vámkedvezményben részesítette az ASEAN-országokat.

2009-ben Kína és az ASEAN beruházási megállapodást kötött a befektetők védelme, illetve a szabályozási környezet átláthatóságának erősítése érdekében. 2014-ben pedig a felek úgy döntöttek, hogy magasabb szintre emelik az ACFTA-t: fokozzák az integrációt az olyan területeken, mint a piacokhoz való hozzáférés, a szolgáltatások liberalizációja vagy a beruházásösztönzés. A felek célul tűzték ki, hogy [2020-ra a kereskedelem terén elérjék az 1000 milliárd, a befektetéseken pedig a 150 milliárd dolláros szintet.](#)

Az ASEAN és Kína közti stratégiai partnerség megkötésének 10. évfordulóján, 2013-ban, a kínai miniszterelnök javaslatot tett a „2+7” együttműködési keretrendszernek a következő évtized során történő megvalósítására. A formulában a „2” a nagyobb stratégiai bizalomra és a mélyebb gazdasági együttműködésre vonatkozik, a „7” pedig az együttműködés területeire – köztük az ACFTA-ra és az infrastruktúra fejlesztésére – utal.

Az ASEAN-országok és Kína 2018. évi csúcstalálkozóján a résztvevők elfogadták a stratégiai partnerség 2030-as vízióját ([ASEAN–China Strategic Partnership Vision 2030](#)), amely az együttműködés további fejlesztését tűzte ki célul. A dokumentum számos olyan pontot tartalmaz, amely a gazdasági együttműködés jövőjére vonatkozik. Ezek közül érdemes kiemelni, hogy a felek elkötelezik magukat a kereskedelmi és turisztikai kapcsolatok fejlesztése, valamint a befektetések áramlásának elősegítése mellett, valamint vállalják, hogy növelik a 2020-as kereskedelmi és beruházási céltértekek elérésére tett erőfeszítéseiket. Az aláírók szintén hangsúlyozták a Regionális Átfogó Gazdasági Partnerségről ([Regional Comprehensive Economic Partnership](#)) folyó tárgyalások lezárása, a pénzügyi együttműködés elmélyítése, a légi összeköttetések fejlesztése, az innovációs és technológiai együttműködés erősítése iránti elkötelezettségüket.

Szintén a stratégiai partnerség 2030-as víziója kapcsán fogalmazódott meg, hogy az együttműködési kereteket a „3+X” formula szerint célszerű továbbfejleszteni, amelyben a „3” az együttműködés pillérjeire – nevezetesen a politikai-biztonsági, a gazdasági, valamint az emberek közti kapcsolatokra – utal, míg az „X” nyitva hagyja, hogy hány konkrét együttműködési területet azonosítanak a felek.

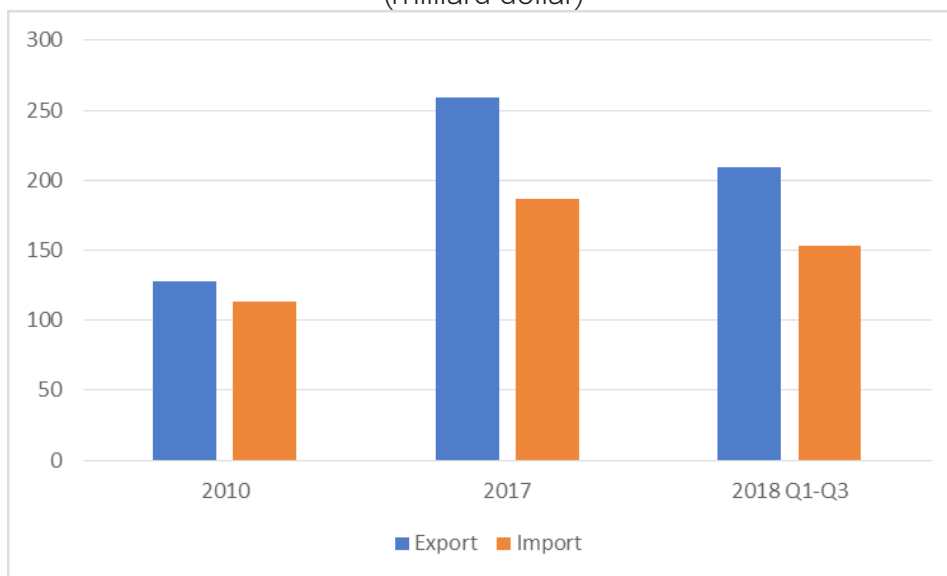
Az ASEAN ORSZÁGAI MINT KERESKEDELMI PARTNEREK

A szabadkereskedelmi egyezményben rögzített vámcsökkentések 2010-es cél dátuma óta Kína az ASEAN-nak a legnagyobb, az ország számára pedig [a délkelet-ázsiai régió a harmadik legjelentősebb kereskedelmi partnernek minősül](#). Érdemes ugyanakkor megvizsgálni, hogy az áruforgalom látványos bővülése mennyire történt kiegyensúlyozottan a felek között.

Kínának a régió országaiba irányuló exportja a 2010. évi 127,4 milliárd dollárról 258,9 milliárdra nőtt 2017-re, ami 103 százalékos növekedést jelent. Ezzel szemben az ASEAN-országokból érkező import értéke 113,2 milliárdról 186,7 milliárdra emelkedett ugyanezen időszak alatt, ami 65 százalékos növekedésnek felel meg. Ez azt jelenti, hogy Kína kereskedelmi többlete a régióval szemben 2010 és 2017 között több mint ötszörösére növekedett.

3. ábra

Kína* kereskedelme az ASEAN-országokkal
(milliárd dollár)

* Hongkong nélkül.

Az aránytalanság nyilvánvaló, még akkor is, ha 2017-ben Kínának az ASEAN országaiból származó importja 27,6 százalékkal nőtt, ami közel 8 milliárd dollárral csökkentette a kereskedelmi többletét. 2018 első három negyedévének adataiból azonban már látható, hogy trendfordulóról nem lehet beszélni, az ASEAN-országok Kínával szembeni kereskedelmi deficitje nem fog eltűnni néhány év alatt.

Kína szemszögéből az ASEAN-nak a súlya exportpiacként és importforrásként közel azonos mértékben, kiegyensúlyozottan növekedett 2010 óta.

[1. táblázat](#)

Az ASEAN-országok részesedése Kína* teljes exportjából és importjából
(milliárd dollár)

	EXPORT		IMPORT	
	2010	2017	2010	2017
Világ	1578,4	2280,0	1393,9	1832,1
ASEAN	127,4	258,9	113,2	186,7
ASEAN/Világ	8%	11%	8%	10%

* Hongkong nélkül.

Az ASEAN felől vizsgálva ugyanakkor megfigyelhető, hogy Kína súlya a teljes importon belül jóval nagyobb mértékben növekedett, mint az export esetében.

[2. táblázat](#)

Kína* részesedése az ASEAN-országok teljes exportjából és importjából
(milliárd dollár)

	EXPORT		IMPORT	
	2010	2017	2010	2017
Világ	1047,0	1280,9	955,1	1255,8
Kína	113,2	186,7	127,4	258,9
Kína/Világ	11%	15%	13%	21%

* Hongkong nélkül.

Mindez megerősíti azt, amire a Kína és az ASEAN közti kereskedelmi forgalom értékének alakulása is rámutat, nevezetesen, hogy a szabadkereskedelmi övezet létrehozása óta eltelt időszakban a kínai export dominanciája erősödött. Brunei, Malajzia és a Fülöp-szigetek 2010-ben még kereskedelmi többletet értek el Kína vonatkozásában, ami 2017-re deficitbe fordult.

Az [ASEAN+3 Macroeconomic Research Office előrejelzése szerint](#) az áruforgalom Kína és az ASEAN országai között tovább fog bővülni a következő években, köszönhetően a két piac méretéből adódó lehetőségeknek, az erősödő együttműködésnek és az infrastruktúra fejlődésének. A kínai középosztály erősödése

lehetőséget jelenthet a délkelet-ázsiai országok élelmiszer- és fogyasztási cikkek-exportőrei számára. Szintén az áruforgalom bővülését segíti elő, hogy várhatóan folytatódik a különböző gyártási tevékenységek Kínából Délkelet-Ázsiába történő áthelyezése. Az előrejelzés szerint a kereskedelmi kapcsolatokban a jüan elszámoló valutaként játszó szerepe erősödhet, emellett pedig a pénzügyi intézetek határon átnyúló hitelezési tevékenységében is bővülésre lehet számítani.

BERUHÁZÁSI KAPCSOLATOK

Az előző részben ismertetett statisztikai adatok alapján úgy tűnik, a szabadkereskedelmi megállapodás eredményeként a kínai vállalatok hatékonyabban tudtak belépni az ASEAN piacra, mint fordítva. A megállapítás igaz lehet, ám nem szabad elfelejteni, hogy a nemzetközi áruforgalom jelentős része napjainkban regionális vállalati értékláncokon belül bonyolódik le. Vagyis a kereskedelmi viszonyok, illetve a külföldi közvetlen tőkeberuházások (*foreign direct investment*, FDI) alakulása kölcsönösen meghatározzák egymást, ami Kína és az ASEAN esetében is igaz.

Az ASEAN régió világviszonylatban az egyik legnépszerűbb beruházási helyszínnek számított az elmúlt évtizedben, köszönhetően a munkaerő-kínálatnak, a bővülő belső fogyasztásból fakadó piaci lehetőségeknek és nem utolsósorban Kína közelségének. A térség vonzerejét jelentősen növelte a kínai bérszínvonal emelkedése, amelynek eredményeképpen számos fejlett országbeli vállalat helyezte át a regionális gyártó bázisát az ASEAN valamelyik tagállamába. Ezzel párhuzamosan a kínai vállalatok számára is felértékelődött a régió, így Kína (Hongkong nélkül számítva) 2017-re a harmadik legjelentősebb FDI-forrássá vált a térség szempontjából. 2017 végén 4000 kínai cég működött a régióban, amelyek összesen mintegy 300.000 embert foglalkoztattak. A változás különösen a szabadkereskedelmi övezet létrehozása óta szembetűnő, hiszen 2010-ben Kína még egyáltalán nem szerepelt a régió legnagyobb beruházói között (4. ábra). Mindez alátámasztja az imént említett összefüggést, miszerint a kereskedelmi megállapodások hatással vannak az FDI-áramlásokra, a regionális értékláncokhoz kapcsolódó beruházások pedig jelentős szerepet játszanak az áruforgalom alakításában.

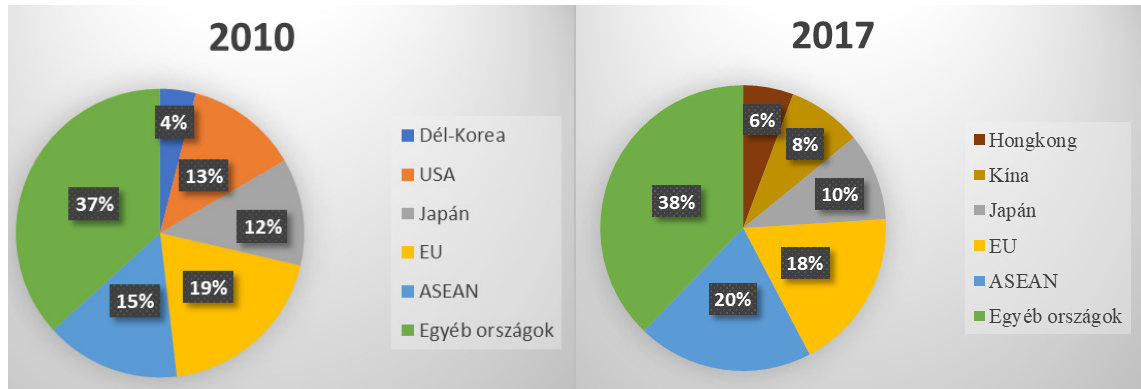
A jövőbeni potenciált pedig jól mutatja, hogy a már hivatkozott [ASEAN+3 Macroeconomic Research Office jelentése szerint](#) 2018-ban Kína 150 milliárd dollár értékben vitt befektetéseket az ASEAN országaiba, de ez az érték 2035-re akár 500 milliárd dollárra is nőhet. A régióból Kínába áramló FDI tekintetében hasonló léptékű növekedésre számítanak: a 2018-as 60 milliárd dollárnyi becsült beruházási érték 2035-re 200 milliárd dollárra emelkedhet. A befektetési kapcsolatok bővülésének a lendületét – érdekes módon – az Amerikai Egyesült Államok és Kína közt zajló kereskedelmi háború is erősítheti. Az emelkedő költségek miatt számos gyártó cég már amúgy is megkezdte a termelő kapacitásai áthelyezését Kínából, a két gazdasági szuperhatalom közti viszály pedig felgyorsíthatja e folyamatot. Természetesen gyáregységek tömeges áthelyezése nem történik az egyik

hónapról a másikra, ám a Kína-központú regionális termelési láncok kora, úgy tűnik, leáldozóban van. Középtávon a folyamatokból az ASEAN profitálhat a legtöbbet, ami erősítheti a térség és Kína közti gazdasági integrációt, további kereskedelmi és befektetési lehetőségeket teremtve a két fél között.

4. ábra

Az ASEAN térség FDI-állományának legjelentősebb forrásországai

Érdeemes ezen a ponton röviden kitérni arra, mit jelent a kínai technológiai vállalatok számára a régió. Az ASEAN országainak internetes gazdaságában rejlő hatalmas potenciálról már volt szó, a robbanásszerűen bővülő piac pedig értelem-szerűen felkeltette a globális technológiai cégek, köztük Kína óriásvállalatainak a figyelmét is. A tét nagy, hiszen az okostelefonok, az internetes kereskedelem és más, rohamosan terjedő technológiák révén a globális nagyvállalatok egy olyan piacon lehetnek úttörők, amely várhatóan a világgazdaság növekedésének az egyik legfontosabb motorja lesz a következő két évtizedben. Ennek megfelelően az olyan kínai technológiai óriások, mint az internetes kereskedelemben domináns Alibaba vagy az okostelefon-gyártó Xiaomi, igyekeznek visszaszorítani az amerikai, japán vagy dél-koreai versenytársaik erőteljes terjeszkedését a régióban. Az Alibaba 2016-ban 1 milliárd dollárért [átvette egy elektronikus kereskedelmi nagyvállalat, a Lazada irányítását](#), amelyet az amerikai Amazon cég délkelet-ázsiai megfelelőjeként szoktak emlegetni. Ezt követően a kínai vállalat két lépcsőben további részesedést vásárolt a vállalatban, így az általa birtokolt rész [értéke 2018-ra elérte a 4 milliárd dollárt](#). Az Alibaba kínai vetélytársa, [a JD.com pedig Thaiföldön és Indonéziában hajtott végre befektetéseket](#), amelyekre építve akar továbbterjeszkedni az elektronikus kereskedelem és a logisztika terén a régióban.

A kínai vállalatok bizonyos tekintetben előnyben vannak a más országokból érkező versenytársaikhoz képest. A térség gazdaságával való szoros összeköttetés, az üzleti körök közti átfedések, illetve a kulturális kapcsolatok mind őket segítik a fő riválisaikkal, például az amerikai nagyvállalatokkal szemben. Ugyanakkor nem biztos, hogy a Kínában sikert eredményező üzleti stratégia az országon kívül is ugyanolyan jól működik. Az országhatáron túlra történő terjeszkedésben pedig az amerikai vagy dél-koreai technológiai óriásoknak több tapasztalatuk van. Ezenkívül pedig – ahogyan az Alibaba és a JD.com példája mutatja – a kínai cégek időnként egymás ellen is kénytelenek ringbe szállni.

KONKLÚZIÓ

Ahogy az elemzés első felében arról már szó volt, az ASEAN térség jelenleg az egyik legígéretesebb és legváltozatosabb növekedési centruma a világgazdaságnak. Ami a Kínához fűződő kapcsolatokat illeti, a régió összességében kétségkívül sokat profitál az ország gazdasági felemelkedéséből. A világ egyik legnagyobb fogyasztói piacának és gazdasági erőközpontjának a közvetlen közelsége értelemszerűen katalizátorként hat a régióra, bár nyilvánvalóan országonként eltérő mértékben. Ugyanakkor az ASEAN is ki van téve azoknak a geopolitikai sűrűlódásoknak, amelyek Kína látványos megerősödését kísérik. A legjobb példa erre a Dél-kínai-tengert érintő területi vita, amelyben az ASEAN részéről Vietnamnak, Malajziának, a Fülöp-szigeteknek és Bruneinek is lezáratlan konfliktusa van Kínával. Japánhoz és Dél-Koreához hasonlóan ugyanakkor mindez az ASEAN-országok számára sem akadályos annak, hogy igyekezzenek minél jobban kihasználni a Kínával való gazdasági kapcsolatokban rejlő lehetőségeket.

A felek közti együttműködés keretei az elmúlt évtized során már kialakultak, kérdés, hogy a tartalommal való feltöltés mennyire hatékonyan megy végbe. Az ASEAN–Kína Stratégiai Partnerség 2030-as Víziójának a gazdasági együttműködéssel foglalkozó bekezdései például semmi olyan konkrétumot sem tartalmaznak, amely felfedné, hogyan képzelik el a résztvevők a kapcsolatok új szintre emelését. A más régiókkal fenntartott, intézményesült kapcsolatainál (lásd a „16+1” együttműködést a közép- és kelet-európai országokkal) Kína jellemzően a hasonló, általános megállapításokat tartalmazó keretmegállapodásokat részesíti előnyben, meghagyva a konkrétumokat az egyes országokkal folytatott kétoldalú kapcsolatoknak. Az ASEAN esetében ugyanakkor minden esély megvan arra, hogy az együttműködés ne csak az aláírt szándéknyilatkozatok és az egyeztető fórumok számát tekintve bővüljön. Kína és a régió gazdasága számos ponton kiegészíti egymást, a két hatalmas, egyre bővülő piac pedig tömegével fogja generálni az üzleti lehetőségeket mindkét fél vállalatai számára. A földrajzi közelség és a kulturális kapcsolatok tovább növelik ezt a vonzerőt.

Az ASEAN-országok és Kína gazdasági partnerségének a hatásait általában pozitívnak értékelik, ugyanakkor adott a konfliktusok lehetősége is. Mint az az elemzésben korábban már szóba került, a szabadkereskedelmi övezet létrehozása óta a térség kereskedelmi deficitje Kínával szemben az ötszörösére nőtt, és bár az elmúlt években a különbség nem lett nagyobb, nyilvánvaló, hogy nem fog eltűnni néhány év alatt. A kereskedelmi forgalomban való látványos felértékelődése miatt a régiónak a kínai gazdaság iránti kitettsége is számottevően megnőtt. Az FDI-állományból való részesedés terén ez még nem mutatkozik meg olyan markánsan, de Kína súlyának növekedése e téren is igencsak figyelemre méltó. A Kínából áttelepülő, alacsony hozzáadott értékű, munkaerő-intenzív gyártási tevékenységekre gondolva pedig felmerül a kérdés, hogy mennyiben válik a régió a kínai gazdaság „hátsó udvarává”.

Bár az ASEAN tagállamai között szignifikáns különbségek mutatkoznak a fejlettség terén, a régió több országának esetében ez a lehetőség minden bizonnyal fennáll.

Az ASEAN térségen belüli gazdasági kapcsolatok erősítése, illetve a más gazdasági nagyhatalmakkal való szorosabb együttműködés segíthet abban, hogy a régió kiegyensúlyozottabb viszonyt tudjon kialakítani Kínával. Erre kiváló alkalmat kínál a következő időszak, mivel az ASEAN számára egyébként is időszerűvé vált a növekedési stratégia átgondolása. Úgy tűnik, a régióban a passzív növekedés korszaka lassan lezárul. A térségben rejlő potenciál ellenére számos olyan kihívás adódik, amellyel az ASEAN országainak szembe kell nézniük. A munkaerő növekedését jelentő demográfiai ablak már elkezdett zárulni, bár országonként eltérő mértékben. A gazdasági szövetségnek és a benne részes országoknak egyaránt lépéseket kell tenniük, hogy az egyelőre kedvező demográfiai helyzetből adódó gazdasági lehetőségekre építve megteremtsék a hosszú távú növekedés lehetőségét. Az Ipar 4.0 folyamatai, amelyek a munkaerő-intenzív gyártási tevékenységekre különösen nagy hatással lesznek, még inkább sürgetővé teszik ezeket a reformokat. Az infrastruktúra alacsony színvonala, illetve a gyenge termelékenység szintén kérdéseket vet fel a növekedés hosszú távú fenntarthatóságát illetően. Hogy összességében milyen szerepet fog játszani Kína a térség életében, az nagyban függ attól is, hogy a vele való gazdasági partnerség segíti-e a hosszú távú célok elérését.